

Tattoo mark hi a tium zie hre loin tam tak chun ei taksa bung dang dang hai chuk pawpin ei ziek triel hlak. Thenkhatin an ziek tasa dit nâwk loin nâwt bova sukbo an tum rawp. Sienkhawm nuom el a sukbo el thei a ni nawh. Thim hmanga chuk pawp a ni a, *colour dye* hmanga rawng dang danga ziek triel ani leiin a kawp det hle. A kawp det leiin hmangruo dang dang hmangin sukbo an tum hlak. An taksa'n a tuor pha el bak a, hienghai hin natna dang an kaitir hlak. A tawpa **tattoo mark** lei ni loin natna dang leiin *complication* dang dang an hung kai ta hlak.

Taksa **tattoo mark** sunpawp leia natna kai thei tlawmte, a tlangpui chau tarlang ei tih.

1. Kelloid:

Tattoo thawna hmun taksa vun a ngar hlak.

2. Blood borne diseases: Thisena inkaithei natna hieng Hepatitis B, Hepatitis C, HIV le Tetanus hai hi tattoo leiin ankai thei. Hienghai hi *needle* (thim) inṭawm lei le suk fainaw leiin inkai hmât thei an nih.

3. Bacterial infection

4. Allergic reaction

5. Cancer: Direct-in Cancer siem chi naw sien khawm an nei thei.

Tattoo mark taksa vun sun pawp annawleh inchieu, rawnga inchikna thillim ziek annawleh hming ziek, taksa insun pawpa at pawp nuom, thaw nuom dam ei lo ni chun lungril inlamletin ngaituo kir ei tiu. Setan mi zawrna le zaihlemna vawng a nih. Ei taksaah setan inchikna **tattoo** put nekin Isu thisena inchik thlang lem ei tiu.

Tattoo inchikna hin natna dang dang a khawhnungin an tlun thei. *Effect* a nei a, mihriem ta dinga sietna an tlun hlak. A tawpa taksa thina an tlun ta hlak. Ei thlarau hremhmuna fen lut a chutaka chatuona na tuor a min umtir chu setan thil tum le a nuom zawng tak a ni si.

Isu thisena inchikna ruok chun taksa le thlarau damna an tlun. Hi thisena inchik le insawpfai hai chu an eng an thawl. Thina'n a ngam ta naw a, a tawk buoi thei ta bawk nawh. Thi hnina chun an chungu thu a nei ta awm si nawh. Chu hmun tlung thei dingin vawisun chen hmangaina'n kawt a lan hawng. **Haleluiah! Amen!**

Lalpa'n mal mi sawm pek raw seh. Amen.

Dr. Dony Tuolte, 23.09.18

HREPUITU

HMAR CHRISTIAN FELLOWSHIP DELHI
(Regd No:S/ND/599/2015)

Editorial

THINA HLIM RUOM HRAW LANG KHAWM THIL THA NAW HRIM HRIM
TI NAW NI'NG, NANG KA KUOMAH I UM SI A
JL Pulamte

HARSATNA A DÛR DÛRIN AN LO TI MAW?
Dr Dony Tuolte

EI IDENTITY INDIKTAK: VANRAM CITIZEN
Rohminglien Songate

NU LE PA HMANGAINA
(Thalaihai tiem ngei ngei chî)
JL Pulamte

IENGKIM KA TUOKHAI HI LALPA HRIETPUI KA NIH
JL Pulamte

TATTOO MARK
Dr Dony Tuolte

Hrepuitu

Hmar Christian Fellowship
Delhi
Chanchinbu Thlakip Suok

(Regd No:S/ND/599/2015)

Vol. 13 No.8. Sept-Oct 2018

Editor:

L. Robert Varte

Jt. Editor:

Upa Lalsiemlien Pulamte

Editorial member:

Pu Immanuel Khobung

Contributing editors:

Pastor Lalditsak Inbuon

Pastor Lalsiesang Joute

Address:

Editor, Hrepuitu,

2/4 Block - 2

NMRH

Minto Road

New Delhi - 110002

Tel: +85888-06754

Email: hrepuitu@yahoo.com

*Hrepuitu a article insuo
hai, ngaidân suklanga
um(hai) hi HCF Delhi
ngaidan a(n)ni chuong kher
nawh. Ziektu tin
mawphurna a ni lem.
Pathien thu le artikel insuo
nuom hai chun iengtiklai
khawma editor hai
email(hrepuitu@yahoo.com)
kuoma thuziek hai chu pek
thei zing a ni -
Editor*

Editorial:-

Mi tuel khawm hi, a bîkin Delhi ah um hai lem hi chu mani tâwk tawka buoi ve êm êm in, kar khat suong ei phi nuoi nuoi a, tlan dâwr dâwr a hun hai hmangin, khawvel ah fak le dawn zawngin, ei sin a chit buoi ve rak rakin kar tawp nghakin ei hun ei hmang a ni takin ka hriet hlak a. Hi khawvel a sawrkar officer lien le political level a milien hai chun thil an thaw thei êmêm a, file le thil dang dang khawm an nuom le nuomnaw thu in an infetir zung zung thei a. Chuonglai chun, kei, ka file pakhat chu hun a aw sawt êmêm a, kan don le ka bawzuina tieng tieng khawm nisien, nuom angin a fe hrat thei nawh a. Ka beidong thawkhat chun, nikhat lem chu lunch/tiffin khawm fa thra thei lovin ka um a. Lungril a sawl tak tak chun, bu duna le phingtrama hi a bo vang vang thei a nih. Kha ni lem khan chun ka i pai zing zing hlak khawm nilo, duot taka Remthanglien a nu-in ar mal pahnih fry le fried rice tiffin a siem khawm chu ka nghuk a hin a lut thei naw a ni deu tak. Chuong ang a hun ka hmang pei chun, Pathiena naw hin chun inngatna le beiseina ka neih naw zie ka ngaituo thar a, hi hla hin a thar takin Pathien tieng ka ringna a siemthar a nih. Sam 20:7 chun “Threnkhatin tawlailîrhai an ringa, threnkhatin sakorhai an ring a; Keini ruok chun LALPA kan Pathien hming chu hrezing lem kan tih” ti ziek a nih. Anni ngei, Isu Krista ringtu hai chu tawlailîrhai le sakorhai hai nekin Pathien hming chu ei ring lem ding a nih.

ROM 12 : 2

Hi khawvel um dan hi zawm ta loin, lungril thar putin inthlakthleng unla; chuongchun, Pathien ditzawnga tha, lâwm tlak le famkim chu hre fie thei tang ei tih.

Unau, nang le kei, khawlai khawm ei um na hmun phawta Isu Krista ta dinga var insuo dinghai ei nih. Chuongchun ei thil thaw thathai hmûng an ta, ei Pa vana mi chawimawi thei an tih. Nang le keiin khawvel thil tamtak ei lak zala ei ngaizal taluo. Ursûn takin ei lak ngai nawh. Ei ngaitha hlak leiin hriet naw karin ei lo inchalrempui nawk hlak. Chuleiin Krista hmel mawi nang le kei a hringnuna parsuokin an lang mawi zo ngai nawh. A hung de zawk a, a bo nawk el hlak. Mihai tiem thei din var ei insuo ngai nawh.

A chung a ei hril angin **tattoo mark** hi Isu thisena inchik ei nih ti esêlna hmangruo dinga setanin a hmang a nih. **Tattoo mark** hi inlang kuoin, puotieng mit-in a hmu hmai thei lo dingin mihriem taksa pangah triel beibuoin, bo nawk el lo dingin mihriem vunah lem chukin an ziek râng hlak. Setan inchikna pakhat a nih. Kei chu **tattoo mark** hi chu iengti kawng zâwng khawmin ka hmu mawi thei naw hrim hrim. Ka hnam hin ka hnam put put el.

Ringtu, Isu thisen hlua inchikhai beilet le khingletna dinga suol hmangruo a nih. Suol hmangruo a inchik kher ei ngai am a ni? Isu thisena inchik ei ni hi nang le keia ta dinga damna ding le hringna din a hun taw. Isu thisen naw chu nang le keia ta dingin damna ding khawvela a um naw. Damna dingin sawna ei hnawt hai hi thina tur an lo ni si a. Damna zawngin tlan vel hlak in la khawm ei thlarau damna ding a dang ieng khawm a um nawh. Isu thisena inchikna hi ei dampui le hringpui ding chu a nih.

Isu thisena inchikna chu bo nawk ta lo ding, puotienga inchik ang an nawh. Sungtieng lungril pheka fie kuoa ziek, bo nawk thei lo a nih. Lekhatui rawng chi dang danga hmanga ziek an nawh. Pathien hring thlaraua ziek, lungpheka ziek ni lo, mihriem lungril pheka a ziek a ni lem. Chuongchun a hmu ta phawtin an tiem thei din, tlan pum khawma an tiem thei dinga fiekuo a lungril pheka a ziek a nih.

2 KORINTH 3 : 2 & 3

Nangni hi kan lekha, mi tin hriet le tiem dinga kan lungril phêka ziek chu in nih.

Nangni hi Krista lekha, keini a min ziektir, lekha tuia ziek ni lo, Pathien Hring Thlaraua ziek, lung phêka ziek ni lo, mihriem lungril phêka ziek chu in nih ti a chieng.

TATTOO MARK

LEVITICUS 19: 28

Dr Dony Tuolte

**“Mithi leiin in taksa in at pawp ding an nawh, in intri el ding a ni bawk nawh;
Kei hi LALPA chu ka nih.”**

Thuthlunglui hun ei en chun Pathienin Israel nauhai kuomah an thaw ding le thaw lo ding thu tam tak a pek. An thaw dinga tha a hrilhai an thaw chun an hlawtling ding, ram le in tieng khawm ni raw seh, an kut sin thaw ra mal a sawm ding thu a hril. Chuongang bawkin an thaw naw ding, an ta dinga tha naw tam tak a hril bawk. An thaw naw ding an thaw chun an ni ta dinga sietna ding a nih.

Pathienin Israelhai kuomah thaw lo ding a hril pakhat char hei suklang ka tih. Chu chu a chung a Pathien thu tarlang khi a nih. Taksa at pawpa thil lim ziek, vunah lem chuk a ziek triel. Chu chu tuipui ral tawngin **Tattoo** ei tih. Hi hi Pathienin a theida êm êm. Thaw lo dinga a hril hai laia pakhat a nih.

Tulai khawvel ei thlira, thangthar lai **tattoo mark** nei an tam êm êm. A bikin *International player* hai lai hmu ding a tam bawk. Ei ni lai khawm hmu ding a um ta. Thenkhat lem chun an taksa vun bit deu thawin **tattoo mark** an nei. Nal le mawi an nuom leia an thaw ni de sien khawm, thaw dinga a rûktea tirtu um dingin ka ring. Setan hi Pathien dan kal zawnga che nuom hrim hrim a nih. Pathien ditdan le a thil tum kal thla dingin a puopa hin a che rawp hlak reng.

Galati 5 : 17 ei en chun hieng hin an ziek, **“Ka taksa a hin Krista inchikna ka put ta si leiin tuta inthaw chu tu khawmin mi sukbuoi ta naw raw hai se”** ti ei hmu. Pathien Naupa Neisun, Isu neitu chun an taksa Isu Krista inchikna an nei. Hi ang hin setan hin a puopa bawk hmangin tulai thangthar lai **tattoo mark** hmangin taksa inchikna, taksa vun sun pawpa annawleh chieu pawpa rawnga thillim, hmingziek hmu ding a tam ta êm êm.

Tattoo mark hmangin **design** dang dang an siem. *Ink* le *dyes* hmangin rawng dang dang an hmang bawk. A tlangpuiin a hring, a sen, a eng le a pawl *dyes* an hmang deu tak. *Dyes* hmang a ni leiin a rawng a kawp det bawk. Thenkhat chun thu tawite te an ziek a, *symbol* le sakhuo le inzawm thillim dang dang an ziek hlak bawk.

Thiem ei chang nuom leiin a khawvelin a hersuok an tah awlawngin ei ti hlak. Andik deh! Khawvelin thil tha le a thanaw a her suok pei. Iengleia a tha le thanaw ei thlir hran thei ta naw! Hi khawvel dan anga um ding ei ni naw a, a tha chau pawm ding, a thanaw kal ngam ding ei nih. Mi thaw ang ang ei thaw thei chun ringnawtu le danglamna iem ei nei a? Anni anga um ding ei ni naw a, an ni laia inthawka suoka a tuma um ding ei nih.

THINA HLIM RUOM HRAW LANG KHAWM THIL THA NAW HRIM HRIM TI NAW NI'NG, NANG KA KUOMAH I UM SI A.

JL Pulamte

A hmasa'n thina hlim ruom tiumtak ka hraw laia a hmangaina kut hrâtna vawisûnni chen mi thruoi tlungtu ei Lal ditum le ropui tak chu inpâk le chawimawiin um sienla; ropuina le inlalna chu a ta ni kumkhuo dingin ka'n hlân a nih.

Accident inriktak tuora operationa ka um ni kha kum hni lai hielin mi lo kârdan tah sienkhawm, zani lai ela thil lung angin mitthlaah a la châm zing.

Vawisûn hi a kum hni tlingna ni char a lo ni tah a. Ieng thu'm aw ka sermon chang thlang ding? tia ka lo ngaituo laizingin thi theina hmuna ka um laikhawma ka hnung ka hma dâl a, ka sîr tienga ngîra ka tlûk ding mi lo chel zingtu chung a lawmthu hrilna ding le thina ko tlânga ka ngîr lai khawma mi chel zingtu chu Lalpa a nizie le a ropuizie suklangna dinga ka hung suklang tum a nih.

Thil hrim hrim chu a hun lai le ei tawng hun laia thil lung kha lo rinum hle sienkhawm iengtik huna mani chu ei la ngai hun le ei lung in lêngpui hun a la um têi hlak. Chu chû ngîrhmun chu vawisûnnia keima chung ngeia thil lung chu a nih. Ka chung a thil lung kha a hun laia ding chun ditum lo tak le thil mangang thlâk tak el khawm lo nisien, a champha a hung inhersuok meu chu khuo a suksâwtin lung khawm a suklêng vawng vawnga, khang huna rimsie taka kan lo inenkawl dânhai dâm kha ka ngaituoin lungriemin a mi thlâk naw thei nawh.

Rimsie taka ei lo um lai khawma Pathienin a mi lo thlathlam nawzie chu ka thil tuoka inthawkin ka hung hmusuok a. Thina hlim ruom ei hraw lai khawma ei tlûk ding mi vênga a kut hrâtna a mi lo chel zing hlak a nih ti chu keima nun in ka lo fie dêr tah a nih.

Harsatna hi ei tuor lai hun a chu a thlasiet um in, hrietthiem khawm a'n tak a, Pathienin a mi thlathlam hiel am an tah aw zuk ti khawm a awl. Ei thratna dinga ei tuor ruok chu phal hle sienkhawm, a mi thlathlam phal dêr nawh. Iengtiklai khawm ei hlimthlain a mi mâksan thei naw ang hin ei umna taphawtah mi zuiin a mi umpui ve zing hlak a nih ti hi ei hriet el chau khawm ni lovin ei pawm seng ka nuom.

leng ang ngîrhmun a um khawm ni inla beidawng le thlaphâng el bîk ding hi ei ni nawh. Ei bula um zing a nih ti hi ei ring ngam ngai naw leia insukbeidawng rawp hlak hi ei lo ni lem. Harsatna/beidawngna thlipuiin a mi nuoi huna hin Lalpa hmêl en lovin a mitumna tieng ngawt hi ei lo en hlaka ei muongpui thei ngai naw hi a lo nih.

Peter khawm kha Isu tui chung a lâwn kha hmuin ama khawm chu lâwn ve beiseiin Isu kuoma tui chung a lâwn ve theina dinga thu pe dingin a ngên a. Isu thupêk ang chun tui chung a chun a hei lâwn ta ngei a. Isu kuom a tlung ding char chun Isu hmêl en ta lovin thlipui le tuifâwn ðiumtak chu a hei en chun a pil tla ta vung vung a, sienkhawm a thlaphâng luotin thrangpuitu ding Isu a hei ko a, chun Isu'n a kutah manin tuipuia inthawk chun a kei dawkhah a nih.

Peter khawm kha thli le tupui infâwn nasatak kêra a um laikhawm khan Isu a bulah a um zing a nih ti a hriet a a hei ko khan Isu'n a kutah chel in tui a inthawk khan a kei dawkhah a ni kha. Chuong ang deu chun einihai khawm hi ieng ang harsatna lo tuok inla khawm Pathien ei kuomah a um zing a nih ti hi ei hriet nuom a um bêk bêk.

Peter anga Isu tieng en lo a a ðitumna tieng le a beidawngumna tieng ngawt ei en chun harsatna tuipuiah ei tla pil ve vung vung el ding a nih. Ei kuoma um zing hlaktu Pathien tieng hi nghaa ei en tlat a ni chun ðitna ding hi hmu ngai naw mei nih, Isu hmêl chau naw chuh.

Kei a ziekto ngei khawm hi accident inriktak tuora thina bâu lien takin lainatna bo dêr a mi lem tuma a bâu a mi kêk khum laikhawm mi thlatlam phal lovin, chû thina bâu chu mi hmetchîp pêkin hmun himna hmuña mi thruoi lûtin, vawisûn chenhai dâm a thu ropui tak tak el nitin tina mihai tiem thei dingin ka hung ziek suok thei pha ta hiel a nih.

Ka thil tuoka inthawka ka thil inchûk dawkhah pakhat chu hi hi a nih: Mihriemin vângduoi thil a ei ngaihai khawm hi vângneina lampui mi sielpêktu an lo nih ti le vângneina anga ei ngaihai khawm hi vângduoina lampui ðiumtaka mi thruoi lût theitu an lo ni zing thei a nih ti hih.

“Thina hlim ruom hraw lang khawm, thil thra naw hrim hrim mi naw ni'ng, nang ka kuomah i um si a. I hmawh le i tieng chun an mi thlamuon hlak.” Sam: 23:4.

Lalpa'n a thu mal mi sawmpêk raw seh.

Rev. Lalngâksâng hla phuok a thupuia ka hmang
**lengkim ka tuokhai hi ama hrietpui ka nih,
Ka ta dinga ðha naw ka Lalpa'n rêl naw nih**

ti nunghâk Lalpârzo in thiem tak le hring em em a a sak kha ka ngai nghawk theilo le ka hla dit tâwpkhâwk a ni a. Hi hla hmang hin Lalpa'n ka natna chungah thu hrilin testimony ropui tak a mi pêk ta nghe nghe a. Ka thil tuok râpthlâk tak el kha makhâta beidawng em ema ka tuor tlawk tlawk laiin hi hla thu hmang hin Lalpa'n ka natna hi Ama hrietpui ka nizie thu a mi hei inhriettir meu chu ropui hi ka ti ta bêk bêka, lawmna'n ka sipa; **“Lalpa makhâta tuor am ka nih ka lo inti a, ka natna hi i mi hrietpui leiin lawmthu ka hril che”** ka ti tah mawh mawh thei a nih. Chû nia ka mitthli tlâk chu nidanga ka mitthli tlâkna san le khan chu a'n dang ta ngei el. Lungngaina lei ni ta lovin lawmna mitthli chu ka hmai ah a luong a nih; Lalpa hmangaina mittui ngei chuh. Mi vângnei tak chu ka va ni ngei. Lalpa'n rângkachak tui nêka hlu lem a hmangaina mittui ngei chun a mi'n luontir tah si a.

Hi hla hmanga ka testimony ka ziek/post ni khan mi pakhatin hi hla thu bawh hin natna khuma inthawka kei tho a a um ve thu a mi hei hril kha chu a ropui cham cham ngei. Mitthli tlâk lai po a chu a la rinum naw pâwl tak chu ni'ng a tih.

Ei mihriem chanpuihai mi hrietpui hman in ei beidawngna/natna a suknêp thei chun Pathien mi hrietpuina chu ieng leiin am dampui naw thei rêng ei t'a...!

Ei ta dinga ðha naw hi Lalpa'n a rêl ngai nawh. Mihriemin ei ranhai hmun hlaah an invâk hmang nawna dingin hrui hruola ei thlung de hlak ang hin Lalpa'n natna le harsatnahai hmang hin ama ei invâk hmangsan thei nawna dingin a mi khuopde hlak a nih tihai dâm a mi hung inhriet suok tir a, chuleichun, ka natna chung a khawm hin ka lawm ta em em a nih. Lawm naw thei ding hi kan naw hrim a. Tukhawm mani ðhatna dinga lawm lo mihriem an um ngai si naw a.

Lalpa'n a thu mal mi sawmpêk raw seh.

IENGKIM KA TUOKHAI HI LALPA HRIETPUI KA NIH

JL Pulamte

Mihriem hin natna/rinumna tamtak ei tuok châng hin mani a tu ihrietpui loa ei tuor hin nat a zuolin beidawngna a zuol hlak a, amiruokchu ei harsatna mi hrepuitu an um chun ei tuor nêp deu hlak. leng hrilin mi hnêm thei nawhai sienkhawm ei harsatna an mi lo hrietpui vena ringawta khan ei tuor a nêp sawt sawt hlak. Chun lungril natna ei nei huna khawm zuk inzâwt khum ding ei nei chun ei lung intarna khawm an nêp pha sawt hlak.

Mihaiin an beidawngna an mi hung inzâwt khum châng hin lo nghawk el ding khawm an nawh. An harsatna bun ruok theina dâm a ei la um chun lawm lem ding ei nih. Beidawng huna ei mamaw tak chu pawisa sum an nawa, an harsatna hnêm theitu le hrepuituhai an ni tlat a nih. Hi ngîrhmun hrechientgu ni ta vein ka'n hrieta, chuleiin mihai beidawng taka an um ka hmu châng hin ka en liem mei mei thei ngai naw a, thiem le thiem lovin mani tâwka ka lo hnêm ve bawk hlak. Mihai harsatna hrepuitu ni hi ka thil tum tamtak laia pakhat a ni hrim a nih.

Hrepuitu le hnêmtu ding nei loa rinum tuor a lo harsatzie hrechientgu ni dingin kum khat lai khan accident inriktak ka tuok a. Sûng le kuo le ruol le pai um nawna hmunah zân khat nêka sâwt na tuorin thisâwngin makhâtin ka hei um meu kha chu a lo rinum a nih. Pawisa, lunghlu le rângkachak khawm ka mamaw nawa, ka thil va buoipui tak khawm ka mamaw ta bîk nawh. Doctor khawm mamawin kan hriet ta bawk nawh. Ka beidawngna mi hrepuitu le mi hnêm theitu bâka pawimaw le mamaw dang ka nei ta nawh.

A mak ngawt el; mihriem hi ei beidawngna an sâng po leh ei thil mamaw an hnuoia, lungawina khawm a chin a nih. Ei dam leh khawvêl hausakna tieng hnawtin ei kalpêk ei sukrâta, ei nat hunah Pathien mamawna a'n sâng ting el. Hieng lei khawm kuhi ni ta ve'ng a tih Pathienin natna hmangin a mi ko rawp hlak hi.

HARSATNA A DÛR DÛRIN AN LO TI MAW?

Dr Dony Tuolte

DEUTERONOMI 32: 39 & 40

“Kei chu keima ngei ka nih,
Pathien dang hrim an um nawh,
Ti hi hung hre ta ro khai;
Ka that a, ka sukhlum a,
Ka'n hliem a, ka sukdam a;
Chu chu ka kuta inthawk a,
Inchu thla thei an um nawh.
Chatuona hring zing ka nih...”

Tarik 12.09.18 a Hospitala admit ka ni a. Tarik 15.09.18 hin an mi discharge a. An mi discharge ni tarik 15.09.18, in kan tlung hnung tawite chun kan tunu chu hritlâng khuosikin a hung man nawk nghal a. Damdawi a fak a, nikhat hnungin a hung har dawk nawk a. Kei ka hung har dawk chau ka ti leh tarik 17.09.18 chun ka pasal khuosikin a hung na nawk. Nihni lai office kai thei loin a um a.

Tarik 18.09.18 hin office ka fe naw na a sawt diei ta bawk tiin tûlna leiin office ka fe a. Ni iemani zat office fe ta lo ka ni leiin sin hlak chun an mi ngâk thup el. Zantieng in kan lawi kir hnung chun ka bawk nâwr dêr el. **William Shakespeare chun Hamlet Dramaah hieng hin a ziek. “Beidawngna, vangduoina a hung hin pakhat khat chawa hung loin a dÛr dÛrin a hung hlak” a lo tih.** Hi thurosie hi a tak ngeiin umhni rau ka pal tah.

Khawvel khawsakna ngâituoa ei inzin sûng harsatna le rinumna han an mi hung bawm. Nghatna tieng tieng beidawngna chau hmu ding a tam. Harsat le buoina pakhat an kien chau le a dang a hung nawk pei. A tawp dim an ta ka ti leh, tawp chin rêng nei loin a dang a hung nawk pei. Tuihnâr put angin tawp nei loin a hung inher dawk nawk pei.

Tuor lai chu hriet thiem an tak. Ei taksa'n a tuor el chu thukhat ni sien, sum le pai a hung tul. Hospitala lut ta lem chu aw! Doctorhai hin seng tieng pang an hisap ta leh. Ei taksa damna ding an concern tak. A t̄hatak ani lai zing t̄henkhat ta ding chun taksa khawsakna ei harsat pha ding khawpa seng a ngai. **Harsatna ka Lal hmel inlangna*** ka ti rawp hlak. Andik ngei. Ni sien khawm harsat le

beidawng tuor lei ringawtin lal hmel anlang zing chuong nawh. Súm dum dam, ruopui le thlipui dam, zân thim lungzing hân ka Lalpa hmel an hung hlie nawk hlak.

Nikhat chu hieng thu ramtin ngaituoin hun ka hmang ve a. Chulai chun Mosie chanchin bawk lungrila a hung inlang. Israelhai Aigupta rama inthawkin a thuoisuok. Tuipui Sen Mosie hmawh hmusitum tak hmangin suktan a nih. Sûna sumpuiin zâna meipuiin an hma a ðuoi. An hei fe hla met, tui um naw hmun an tlung. Tui hlak a kha. Dawn tlak le fâk tlâk a tling zo nawh.

Israelhai hlak tuorsel inchuk tum lo, an hei chier hmasa phawt nawk hlak. Pathienin lungpua inthawt tui an pût tir. An dittawkin an dawn. Hmateng an fe hla ðet ðet. Phingtamin an chier. Sa an du. Mami'm sa le van manna an du tawka fak ding zing le zân a pek. An hriet thiem chuong nawh.

Israelhai kha anni tawka harsatna an tuokrawn hle. Aigupta rama Faraw bawia an um laia an la tuok ngai lo thil ani lei khawm ning a tih chierna ding an hau a, anchier inthluok bawk. Ka ngatua ka mimal takin ka tuok ding ni sien ka chier ve tho ka ring. Israelhai chanchin hril nikhuoa thiemnaw bawma ka lo thlâk ve hlak. Vawisun ei ram sir, ei lam hraw hei sût chet chet ei tiu. Anni nêk hmanin ei chan a ðha an naw'm a ni? Sienkhawm hi chen chen hmangaina kuta mi cheltu Pathien kuoma phunchierna ding ei la'n zawt pei el.

Ringtu nun hi lam inhawi chaw hin nun a famkim thei nawh. Lamsuk lamtung ei hraw a, a harsat zie ei hrietthiem thei chaw hlak. Tlang ram lampui hraw an tak ei tih. Râla inthawt ei hrila ei thlir ringawt chun a harsat le antak a hawl phâk nawh. Mani ke ngeia ei sir a, a tak ram ei tlungin a harsat ziet ei hriet thiem chaw hlak.

Kei khawm kum iemani zat liem ta khan hieng Parvachawm, Senvawn, Lungthulien, Parbung, Taithu, Pherzawl, Tinsuong le a sevêl ram ka lo zu sir ve tah. Chuleiin manin ei sir lo ram, na hrietna ringawta ei hriet hin chu **harsa** ti hi a hrilfie zo tak tak nawh.

Israelhai Pathienin Mosie hmanga thlalera a ðhuoidân ka en in, an chierna hai chierna awm hrim chu a nih. Mihriem an ni ve a, an dang a char thei a, bu le sa an du ve an nawm. Thuom ðha khawm dit ve naw ni hâm. Thuom ðha an nei naw leia anchier ti thu ei hriet nawh. Kekaw le zakuo thar an dit leia an chier

Mî chanchin le tienami anga ngai liem el ding an naw a; tulaia ei ðhalaihai ngîrhmun a nih.

Nu le pa (Ei sînghai) zârin du du fain dit dit ei nei a. An fâk sik sakin an mi châwm a. Lekha ei inchûk theina ding le inhawi ei tina ding a ni phawt chun ka sâwl ka nâ khawm ti lovin iengkim inhuomin, mihai endawng le hmusit chen khawm tuokin thî le thâu sêngin an mi enkawl a. Chu chu hre nuom lovin mi lai ei la hang inzâpui dâm hi chu thil paw el chau khawm ni lovin suol lien tak le Pathien theida zâwng tak a nih.

Ei nu le pa ei la hei râu phiet ngam el dâm hi chu a suol thlâk el chau khawm la ni lovin a nunrâwng thlâk hle a nih.

Nu le pa'n an thei bâk le an nei bâk bâk ei chungâ sêngin, eini lein tawngtainahai chena Pathien vawi iengzât hiel am an lo inhawpui ta ding tî dâm hi i ngaituo hlak am?

An du zâwng khawm ei fâk khawp naw inlâu lein du naw sak sak mi thawpêkin, an damnaw khawmin nat hmêl ei hmu ding inlâuin dam hmêl an put lui hrâm hrâmhai dâm hi hei ngaituo chun lungril pângngai puthai ta ding chun ðap theina hiel a ni'n sawn naw. Tuta i phone hmanga thu i tiem theina khawm hi nang i pawisaa i'n châwk a ni chie am? Inti nal em ema thuomhnaw nal taka nunghâk/tlangvâl epna dinga i'n cheina kha tû inchâwkpêk che am a n'a?

I nu le pa'n i hriet loa i chungâ an lungril sâwl dingzie hai dâm hi ngaituo hlak la, an lungril sâwl na hi belsapêk ta ngai naw rawh. Nakie an phur zo lo ding phurrik i belsapêk râwn taluo chun zo lovin la tlûkpui an t'a, nang thoin i la natpui ding a nih.

I nu le pa chawimawi rawh; chu chu damsâwna le malsawmna a nih.

Lalpa'n a thu mal mi sawmpêk raw seh.

an tuok dânhai chen dân chu an ngaituo suoka, an mitthli chu a rûkin an huoi an huoi a. An lungril po po le an iengkim fa raltu an naupa chun a nu le pa ʔatna chu chuong ela a hei thungrul el chu mak an tiin nâ an ti ngawi ngawia, a takin suklang ngam nawhai sienkhawm an lung chu chemte zuma sun angin a na a, an lungril rûk tak chu nâ tiin an rûm vawng vawnga.

A ruolhai khawm chun a pi le pu sâwnin an naupa'n a nu le pa chung a inzâna chikte khawm a suklang naw lei chun an lo inzâ naw pha hle a. Chuong rêng rêng chun kâr khat lai ding hi an va khawsa hnung chun lungril rik tak pumin an khuo tieng chun an kîr nâwk tah a.

An nupa chun an naupa lo thaw dân chu mak an tiin nâ an ti hle a. An naupa chung a an hlimna le lâwmna po po chu pâw mawi tak ei thliek hnunga nisa'n a em vuoi angin a chuoi zo tah a; an hlimna le lawmna po po chu mithi sîn angin thlâk danglampêkin an um tah a nih.

An naupa chung a an lungril nat ém lei le tar tieng hnai an ni ta lei chun an nu chu damnawna leiin a châu tiel tiela, a thi el tah a. An naupa chu a nu thi thu a hriet chun an khuo tieng a hung suok ta mâwka.

An in a hei tlung chun a nu le pa chu in hlou man uma khawsa mei mei hi an lo ni zing tî a hung hriet suok tah a. Ama an thawnna dinga a nu le pa'n mi pawisa an pûkhai kha an thung thei ta naw leia chu thungna dinga an in hmunhai chen an lo zawr hiel hi a lo ni a. Khawpuia a nu le pa'n an va kan ʔuma inzâpuia a ruolhai kuoma **ka nu le pa** khawm ti nuom loa **ka pi le pu** a lo tî dân kha a ngaituo suok a. Pawi a tiin thaw suol an ti ta bêk bêk a. Lungril na ngawi ngawia a um naw kâra a nu lo um dânhai le chuonga thî a niziehai dân a ngaituo chun insîrin a ʔap ta rak rak a. Insîrin umzie a nei ta si nawh.

Tienami angin sei dên duonin ei zuk zieka inphalam tak pumin. Chû kawnga chun tiemtuhai mi hrietthiemna ka ngên.

khawm ei hriet nawh. An ʔha em em. Ka ngaituoa ka chan lo ni sien, chierna ding le vuina ding hau hle'ng ka tih.

Tu lai chu incheina ding thuom ei dit rawn. A hmun le hun i zira thuomhnaw hak ei nuom sen bawk. Eini lem chu chierna ding hau tawl ei tih. Chuleiin Israelhai fâk le dawn thua an chier hi awm tak a nih. Mihriem hi phingʔam thei ei na. Ei fak naw chun ei thi el ding a nih. Daily necessity mamaw leia chier an nih. Ei ni rawi chu a tamlem nitin fak dinga ei buoi dal thei. Eu duam mana, ei dit rawn leia thuom incheina ding buoia buoi tam tak um ei tih. Duthusam rama buoi ei ni lem naw maw!

Israel nauhai an chierpei ka lo ti ve hlak. Sienkhawm an chier huna Pathienin a ensan el le! An mamaw le ʔul ang a pek el hlak. Pathien an ngai ziet, an mamaw zie hrehai sien a nuom leiin Pathienin an phingʔam a phal a, an dangchar a phal bawk. Sa an nghei a remti a, phingʔama an khê a rem ti bawk. Sienkhawm beidawnga an khek ri khan Pathien na a ver tlat.

Vawisun, nang le keiin harsa le mangang, buoi le natna ei tuor hai, iengkim thawthei Pathienin a phal. Ama ei ko zuolna ding dam, ei hriet zuol theina ding dam, ama boa khawsa thei lo ei ni ti ei hriet theina dingin ei tuor a phal êm êm. Siemtu Pathien hei ko nawk hlak ei tiu. Sansuokna le thangpuina hung inlang ngei a tih. Amen.

DEUTERONOMI 31: 6

“Hrat tak le huoisen takin um ro. ʔi naw unla, anni leiin thlabar bawk naw ro, a fepuitu cheu chu LALPA a ni si a, ama chun maksan ngai naw ni cheu a, zamsan ngai bawk naw ni cheu”

Pathienin Israel nauhai kha zozai nitina an thuom dingin iem a siem ning a ta. Ieng hmangruo am a hmang nîng a ta? An kekawk bun dingin ieng ang hmangruo am a hmang nîng a ta? Ngaituo tham a tling. An ke a na, an ke an vung leia lawn thei lo ti hriet a um nawh. Israelhai khan zîng le zâna fak ding bu-le-sa, an vawikhat dangchar hnemna ding tui, an khawpna ding bu le sa vawikhat hmabak an hisap naw khawm a hawi.

Sienkhawm, Pathien chatuon remruotna ruok chun ram tiem Kana'n Ram, khuoizu le bawngnene luongna rama thuoitlung tum a ni si. An ta ding “ram ʔhalema” ʔthuoilût tum a ni leiin an rinum tuor kha a phal a nih.

Unau! Nang le keiin vawisuna Pathien mi ðuoidan le a mi siena hmun hi hei thlir hla met ei tiu. Nitina ei mamaw le ðul, fâk le dawn ding ringawt mi peka mi châwm hi Pathien thil tum an nawh. Ram tiem Van Jerusalem Thar, van lal nauin a thisena a buotsai ram min tlun dinga Pathienin ami riruong le ami thuoi ei nih. Ram tiem ram pana ei inzin lai buoina sûmhai a hung zing, harsatna thlipui a hung hrâng, mangang ruopui a sur chang a bo nawh.

**Van ram pana ei fe laiin,
Sûmhai chu a hung zîng a;
Sienkhawm ei fe khel hnung pha chun,
Thina hrim um ta naw nih.**

Hienghi Kraws lampui vawng a nih. Isu Kraws lampui a hraw kha a awlsam nawh. Anhawi naw a nih. Sienkhawm nang le keiin chatuon hringna ei chang theina din Isu'n a tuormuolsuo a tul si maw! **Chatuon khawpui** van-lal-nauin a thisena andin ei tlung theina din Pathienin a Naupa Neisun, Isu ei damna ding le hringna din a mi pek der tah.

Isu hmana lam rinum le harsa a lo hraw ta chun nang le keiin ei hraw ding Pathien a phal. Ama ei ngai зуol theina ding dam, ama ei ko зуolna ding le ei hriet chieng theina dingin Pathienin ei tuor a phal a nih. Sienkhawm lam rinum le harsa hmuna hraw lai khawm, ama bawkin ei ul le mamaw mi pein ami sawmdawl nawk pei si. Lalpa mi huoina hi **“Hmangaina lamtluong”** a lo ni si a.

**A va ropui ngei de, ka Lalpa!
Imi ðuoina tinreng hi
Hmangaina lampui a ni si:
Khawp le tlai taka um
Chang ni um sienlakhawm,
Saruok, beidawng, lungzing,
Tlâksam ni um a tih;
ðapna ruom hraw lai khawmin,
Hmangaina a mî'n hmutir,
Lalpa chu ka Berampu ðha tak a nih.**
By: Rev Rûnremthang

Lalpa'n mal misawm pek raw seh. Amen.

Dony Tuolte, 20.09.18

Hrepuitu: Sept - Oct 2018

NU LE PA HMANGAINA (ðhalaihai tiem ngei ngei chî)

JL Pulamte

Khawte pakhata hin nupa inhmangai tak el hi an uma. An nau pasal nei sun chu khawpuiah lekha an inchûktira. An nupa chun huonah thlai chîngin kawla nisa suok zuiin sin inrim takin an thaw nî tin a. An thlai zawrna man chu tamin tlâwm sien an inkhâwl miet mêthai tê chu fâk inhnik le thuom mha khawm inbel ngam lovin an naupa an thawng fai riet hlaka. A châng lem chu an fâk ai ai dâm an thawng châng khawm a bo ngai nawh. Nghei le nghei naw kêra khawsa hi an ni tak. An naupa hlimna ding le inhawitî nading a ni phawt chun iengkim an inhuoma; an lungril le an îengkim el hi an naupa'n a fâk zo hi a ni tak. Mihai fâk le inthuom ang fain inbêl phâk nawhai sienkhawm an naupa mamaw ang ang thawpêk theia an um lei chun mani tâwka an hlim em em tho a nih. An naupa leia chuong anga harsa tak le inhnoui taka khawsa an nîna lei chun mihai endawng le hmusit an ni hrim a nih.

Nikhat chu an naupa va kan ding le châwl la a va ðuoi dingin thu an suktlûk ta a. An naupa le an inhmua nawna chu kum tam a ni tah a. An khuo a sâwt a hmu nuom a va kan tum an nih. An naupa chun an insûng ngîrhmun retheizie a hrieta a'n zâpui ém leia kum tam suok nuom loa chuonga khawpuia nu le pa pawisa thawng sa ringa nuom chêna khawsa a nih.

An nupa chun an naupa ram hla taka um va kan ding chun an inthawk dawk tah a. Phone a inbe in an naupa umna chu an va zawng dawk ta hlawl a. An naupa chu a ruolhai le chun officer nau ang zie zângin an lo khawsaa.

A nu le pa'n a hmêl an hei hmu chun an naupa khawm an sawn ta naw hiel a. Mitthli tla pumin an kuo ta mawl mawl a. An naupa chun a lo inzâpuia, a ruolhai kuoma chun a pi le pu angin a hril pêka. A nu le pa chun an naupa an hmangai ém leia an du zâwng khawm fa ngam lo le an thuomhnaw dit zâwng khawm inbel ngam loa an naupa chung a rimsikna tinrêng le mihai endawng le hmusit

Hrepuitu: Sept - Oct 2018

“Hlun lo ram thlirin ei ngui zo tah,
Ei sakhmelah hai khawm lawmna a um ta nawh;
Lalpaa ei lawmna chu ei hratna,
Chungtieng thlir ei ta hluosenglo ram a la tam.”

[‘Lalpa Kuomah Kir Nawk Ei Tiu’, chang 4-na, by Rev. H. P. Runremthang]

Khawvelah hin pasie le riengvai, mi nei ang nei phaklo le mi inhnar ngawi ngawia nun ei khal chang a um el thei. Khawvel tukver a’nthawka thlir chun beidawngna ding a tamin, ringtu nun hih a tramsawl zing zing. Hi hnuoi hih hlun lo ram, Permanent Citizenship/Identity ei neinah hmun a lo ni mawl sie naw a. Nisienlakhawm, Krista zarin hausa ei lo ni tah! Vanah Ro se thei lo, hmel hem lo le chuoi thei lo hluotu ding Krista zar chauh-in ei lo ni tak leiin Lalpa chu inpakin um raw seh! [1 Peter 1:4]. Mi’n chungtieng a thlir chun hi khawvel sumpui mawktak karah khawm hluo seng lo ram hlun ding thlarau mitin a hmu hlak leiin a hausakzie inzawtin Lalpa kuomah lawmthu a hril thei hlak. Hmu thei thil bo el ding hai thlir loa hmu thei lo, vantiang thil haiah ei thlarau singmit ei inlen chun lawmna thuruk, khawvel thil hai a innghat nilo, chu ei chang thei.

4. Khawvel hlimhlawpna le nuomchenna hai nghatsanin, Van Thuom (Identity) Lalpa’n a mi pek hin inbel ei tiu khai! Hi khawvel dan satlie ringawt zui lovin thlarau thruoi ang peia um lem dingin ei lungril siemthar ei tiu [Galati 5:24-25]. A tawp taka chun unauhai, thil indik le inzaum taphot dam, a fel le inthieng taphot dam, ditum le inthangmawi taphot dam, thil thra chungchuong le inpak tlak thil taphot dam chu ngaituo lem ta’ng ei tiu [Filipi 4:8, Delhi Version]. Chuong chuh van khuo-le-tui hai thaw awm hrim a nih.

EI IDENTITY INDIKTAK: VANRAM CITIZEN

Rohminglien Songate

‘Dan’ dungzuiin ram khuo-le-tuia ngai mihriem chu sap tawnga ‘Citizen’ ei ti hi a nih (Oxford English Dictionary). Khuo-le-tui nina (Citizenship) neitu (Citizen) chun a chengna ram (Sorkar) a’nthawk hamthratna hai dawngin, a ram dan le inmil a zalen tak a khawsak theina chanvo a nei. *Citizen* thratak chun a chengna ram ta di’n ieng hunah khawm ‘kei ka um annawm’ tina lungril a put tei hlak. India khuo-le-tui ni theidan kawng dang dang a um. Nu le pa a’nthawka India khuo-le-tui nina neia lo khawsa, India ram a pieng le seilien chuh India khuo-le-tuia ngai a nih. India President chu ‘First Citizen of India’ ti a nih. Khuo-le-tui nina finfiena pawimawtak laia pakhat chu *Birth Certificate* hi a ni ve el awm.

2. Krista zar a van khuo-le-tui (Heaven’s Citizen)

Myanmar a Rohingya Muslims hai tamtak chu an ram sung buoina leiin ram dangah hai tlandarin, khuo-le-tui nina khawm chang phak loin ‘Refugee’-in an khawsa tawl. Fak-le-dawn hnienghnar lem beisei leia danlo a America ram (USA) lut ru ‘Illegal Immigrants/Cross-border Intruders’ hai chu Donald Trump-sorkarin ‘Detention Centre-ah’ khum khawmin, an ram tieng a thawnkir hlak.

Eini ruok chu Adam le Evi bawsietna leia Pathien tawngsephur, Vanram ‘Refugee/Illegal Immigrant’ ngirhmun khawm chang thei ta lo dinghai khah, Krista thina le thonawkna zarah van khuo-le-tui a hlangkaiin ei um hlau lem a nih. Lunginsietna lei chauh-in Pathien-in a naupa Krista hmangin Kross lerah tlanna sin lo thaw zoin, a tlawn tak meuin van khuo-le-tui nina (Heaven’s Citizenship) a mi lo pek bur el [Efesi 2:5-6; Kolosa 3:3]. Van

‘Citizen’ hai hih *First Citizen* (India President) nekin Lalpa ngaiah chu ei hlu lem el awm!

Khawvel *Identity Cards-Birth Certificate, Passport, Aadhar Card, EPIC*- hman a van khuo-le-tuia inzieklut thei a’n nawh. Van ‘Citizenship’ inchawka ding chun hnuoi hausakna po po belkhawm khawmin thrathnemna a nei chuong nawh. Van khuo-le-tui ni dinga *qualification* umsun chuh ‘Krista ei ringna’ hi a nih [John 3:16; Galati 2:16 & 3:11]. Krista Kross lerah a thina le thonawka chu Lalpa ngaiah van khuo-le-tui nitheina dinga ‘Identity Proof’ umsun, ei ‘Birth Certificate’ chu a nih [2 Korinth 5:17-19]. Lalpa’n A naupa Krista zarah van khuo-le-tuia mi siema, ‘Chatuon Hringna’ a mi pek hih pawm (Accept) el chu a nih mihriemin a thaw ding. Khawvel *Identity* (hnam zierang, ram khuo-le-tui nina) chu ral thei a nih; chungtienga ei *Identity* (Van-Hringna le van khuo-le-tui nina) ruok chu chatuon a danglam lo ding a nih.

Mihriem thiemna/varna le *Nuclear Bomb* le *Chemical Weapons* hai suksiet thei lo dingin ei ‘Hringna’ ngei khawm “Pathien kuomah Krista chun hliekhuin a um ta” a nih [Kolosa 3:3, Delhi Version]. Rev. H. P. Runremthang chun hieng hin zaihla’n a lo rem-

“Muvanlai iengin ringtu nun hi,
Ei hlimthla chu hnuoiah inleng vel sien la khawm;
Ei hringna chu vansanga leng a nih,
Suol sukhlum theilo di’n Lalpa’n a mi dawmsang”.
[‘Lalpa Kuomah Kir Nawk Ei Tiu’, chang 5-na]

3. Van khuo-le-tui hai nundan ding

Mihriemin khuo-le-tui a ninah ram dan-le-dun chu kengkaw-in, hnuoi ro khawl khawm tumin thrang nasatakin a lak hlak. Khuol zin sawtnawte a cham sung chauh khawm khuo-le-tui a nina ram chu mihriemin ngaiin, a kurinkukupui hlak. A hnuoi ro po po inkhawlkhawmna le lungkham bangna hmun a nih meu sie a. India mi ni sie a India dan neka America-hai dan hlutsak/zawm lem le America ram ngai a khawtlang lungleng tuor zing zing el mi chuh India khuo-le-tui thratak a ni ring a um nawh.

Van ‘Citizen’ hai hin khuo-le-tui ei nina chungtieng thil hai chu ngaituoa, hangthim le tuekin an faksiet thei nawna Vana ro inkawl ding ei nih [Mathai 6:19-21; Kolosa 3:2]. Khawvel hausakna le ropuina hin chatuon a dei nawh. Lal Solomon kha a ropuina po po leh a’n thuom khawmin Lily Par pakhat khawm a tluk nawh [Luka 12:27]. Hnuoi hausakna chun a lettam a hausak nuomna mihriem lungrilah a’n piengtir trawk a, chu pha chun mihriemin hausakna le malsawmna a dawng hai hmu fuk harsa a ti rieu hlak. Ringtu ta di’n lungrilah pasiea inngai neka pasietna tawpkhaw a um nawh. Van hausakna ringtuhai ruok chu an tlasam ngai nawh. An hausakna chuh khawvel Metric System hmanga inkhi a nih naw leiin [Luka 12:31; Sam 34:10]. Vanram ‘Savings Bank Account’ hong tam le deposit rawn rawnin Vanngaina-hla khawm an sak thlum ting el chu a nih. ‘In ro umna taphotah in lungril khawm a um hlak’ ti ziek a nih meu sie a.

Kawlvalengsam tlung tum a tlan angin mi tamtak chu hi khawvela ropuina le mawina; hausakna le duthusam ram takchanglo ding chu hnawtin ei tlan vel ruoi a. Ani ngei, ei khuol zinna khawvelah ei cham sung chu taksa khawsakna ram khawm ngaituo lo thei lo a ni hrim. Amiruokchu, hi hnuoi hausakna hin van hausakna mi’n hmuthrehtir naw sien nuom a va um deh! Hla thu’n hieng hin a lo hril-